

1 Oudereducatie

Werk aan de taalvaardigheid en empowerment van ouders

Diverse onderzoeken geven aan dat activiteiten voor taal- en ouderbetrokkenheid bijdragen aan het zelfvertrouwen en de betrokkenheid van ouders. Ouders ontwikkelen hun taalvaardigheid en komen vaker op school, durven eerder in gesprek te gaan met leerkrachten en zijn beter op de hoogte van wat de kinderen op school leren.

Bij het werken aan de schriftelijke vaardigheden kan alledaags, authentiek materiaal als uitgangspunt worden genomen. Voor lezen is dat bijvoorbeeld:

- Informatie van de (voor)school
- Advertenties en flyers van winkels
- Kalenders
- Recepten
- Boodschappenlijstjes

Voor schrijven kunnen briefjes aan school, een kaartje, een afspraak op de kalender en een boodschappenlijst gebruikt worden. Veel laaggeletterde ouders blijken deze lees- en schrijfactiviteiten al te doen. Door in de lessen hierop voort te bouwen zorg je voor een herkenbare basis. De ouders zien dat ze al veel doen en kunnen.

Naast ontwikkeling van de taalvaardigheid maakt ook probleemoplossend vermogen deel uit van empowerment van ouders. Ook hier kan in een cursus stapsgewijs aan gewerkt worden.

(Veen & Van Daalen 2007; Van Gerven e.a. 2009; Wasik en Sparling 2012)

2 Aansluiten en maatwerk

Lever maatwerk: sluit aan bij capaciteiten & wensen

Het is belangrijk te werken met materiaal dat ouders herkennen, activiteiten te doen die zij aankunnen en aan te sluiten op hun leerwensen. Dit soort cursussen werken beter dan algemene.

Van belang zijn daarbij hoge, maar realistische verwachtingen van de capaciteiten van ouders (en van hun kinderen). Omdat niet alle ouders hetzelfde kunnen en omdat ze niet allemaal op dezelfde manier leren, is maatwerk essentieel. Bij laaggeletterde ouders kan het beste worden aangesloten op mondeling taalgebruik. Van daaruit kan de lat hoger gelegd worden. Het is van belang de ouders daarbij niet te onderschatten. Soms blijken analfabeten verrassende resultaten te kunnen bereiken met bijvoorbeeld digitale middelen.

(DCSF 2008; De Bruin e.a. 2012; Doolaard & Leseman 2005-2008; Beekhoven e.a. 2008; Cooter 2006; Menheere & Hooge 2010)

3 Thuis-School

Laat een ouderprogramma aansluiten op de programma's van de kinderen

Kinderen ontwikkelen zich beter als de ouders bij een vve- of schoolprogramma een thuisprogramma krijgen. Hiermee wordt een brug over de kloof tussen ouders en school gebouwd. Belangrijk is dat zowel de onderwerpen als de aanpak in de oudercursus aansluiten bij het programma van de kinderen. Zo weten ouders niet alleen wat hun kinderen leren, maar ook hoe ze dat leren. Dit geldt natuurlijk ook voor specifieke programma's voor bijvoorbeeld woordenschat of leesvaardigheid.

Uit onderzoek blijkt dat een langlopend en intensief programma voor ouders gekoppeld aan een vve-programma ook op lange termijn effectief is voor de ontwikkeling van kinderen. De ouderbegeleiding bij een dergelijk programma moet zowel gericht zijn op het versterken van het educatief thuismilieu als op de ontwikkeling van de ouders zelf.

(Blok e.a. 2005; Van der Schaaf & Van den Berg 2009; Kagitcibasi e.a. 2001)

4 Activiteiten met interactie

Zorg voor activiteiten met ontwikkelende interactie

Kinderen kunnen veel leren van activiteiten met ouders. Hierbij gaat het steeds om de kwaliteit van de interactie. Activiteiten die de (taal)ontwikkeling stimuleren zijn:

- Alledaagse gesprekken voeren
- Kinderen laten vertellen over de dag
- Lezen, voorlezen, plaatjes kijken
- Verhalen vertellen
- Liedjes, rijmpjes en versjes zingen en opzeggen
- Spelen met voorwerpen en spelletjes doen
- Instructie geven, bijvoorbeeld bij woorden leren
- Helpen met huiswerk

Het is belangrijk dat de interactie tussen ouder en kind rijk en ontwikkelend is. Ouders kunnen hun interactievaardigheden op verschillende manieren vergroten:

1. Door te leren niet alleen in een eenvoudige en directe stijl tegen hun kind te praten, maar ook langere, complexe zinnen te maken en moeilijke woorden te gebruiken.
2. Door meer responsief en sensitief te zijn, dat wil zeggen dat ouders goed naar hun kind kijken en luisteren, vragen stellen en ingaan op wat het zegt.

Als ouders op deze twee punten gecoacht worden bij het doen van de activiteiten, kan de interactie ouder - kind verdiept worden en kan er een rijker taalklimaat in huis ontstaan.

(Cooter 2006; Kagitcibasi, e.a. 2001; Pinkham & Neuman 2012; Mesman, e.a. 2012; Wasik & Sparling 2012; Vedder & Bekkers 1993)

5 Concrete taken, modelling & coaching

Werk met concrete taken en zet modelling & coaching in

Coachen van ouders is een effectieve manier om hun vaardigheden te ontwikkelen.

Vaak informeren scholen ouders op een algemene manier over hoe ze kunnen helpen met huiswerk. Dit gebeurt tijdens informatieavonden of via een nieuwsbrief. Voor een deel van de ouders is dit echter niet voldoende. Zij willen *zien* wat het huiswerk is en *hoe* je kinderen daarmee kunt helpen.

Leerkrachten en leidsters kunnen ouders voordoen hoe je de begeleiding van bijvoorbeeld huiswerk aan kunt pakken, zij bieden een model: modelling. Ouders hebben baat bij het kijken naar goede voorbeelden. Daarna kunnen zij hun vaardigheden oefenen waarbij ze gecoacht worden door leerkrachten, leidsters of andere ouders. In de voorschoolse periode gaat het dan bijvoorbeeld om hoe je woorden leert, interactief voorleest en hoe je kinderen spelend laat leren. En op de basisschool kan het gaan om interactief lezen en helpen bij huiswerk maken. Het gaat steeds om concrete activiteiten en taken voor ouders. Ook in het voortgezet onderwijs werken specifieke vragen en verzoeken aan ouders beter dan algemene informatie.

(Blok e.a. 2005; Rosow 1991; Sénéchal & Young 2008; Bakker e.a. 2013)

6 Leescultuur

Stimuleer ouders thuis een leescultuur te creëren

Een goede leesvaardigheid is essentieel voor de ontwikkeling van kinderen. Leesactiviteiten thuis kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van leesvaardigheid. Dit begint bij een leescultuur: boeken in huis en ouders die zelf lezen.

Belangrijk is een positieve attitude ten opzichte van lezen en schrijven. Ouderbetrokkenheid op dit gebied heeft een positief effect op de attitude van kinderen ten aanzien van lezen en schrijven. Een positieve attitude ten opzichte van lezen en schrijven leidt tot hogere prestaties.

De succesfactor is daarom: focus op ouderbetrokkenheid die een positieve attitude van kinderen ten aanzien van lezen en schrijven stimuleert. Er blijkt een positieve relatie tussen de mate waarin ouders thuis voor hun plezier lezen en de woordenschat en de mondelinge taalvaardigheid van jonge kinderen. Vaders hebben hier een belangrijke voorbeeldfunctie (zie ook Succesfactor 5).

Succesfactoren zijn:

- Kinderen hardop laten voorlezen
- Blijven lezen in vakanties
- Interactief lezen

Bij interactief lezen (oftewel dialoog lezen), stellen ouders vragen en voeren zij gesprekjes over een boek. De vragen kunnen op verschillende niveaus zijn, bijvoorbeeld op het onderscheid tussen plaatjes en geschreven tekst en op letter-, woord-, zins- en verhaalniveau (wie, wat, waar, wanneer, waarom vragen). Met interactief voorlezen kan worden aangesloten bij waar laaggeletterden vaak wel goed in zijn: praten. Het is hierbij belangrijk om ouders te leren langere zinnen te maken en meer moeilijke woorden te gebruiken, zie ook Succesfactor 4. Als ouders helemaal niet kunnen lezen, kunnen ze verhaaltjes bedenken bij prentenboeken.

(Cooter 2006; Dearing e.a. 2004; Dearing e.a. 2006, Kook 1996, Sénéchal 2006, Sénéchal & Young 2008, Wasik (redactie) 2012; Dearing 2004)

7 Vaders

Betrek ook de vaders bij het programma

Uit de literatuur komt naar voren dat juist ook de betrokkenheid van vaders ertoe doet. Veel TOP-cursussen worden echter voornamelijk door vrouwen bezocht. Specifieke aandacht voor de vaders is van groot belang, want de betrokkenheid van de vader bij het leren van hun kind leidt tot betere schoolresultaten, beter gedrag op school en positievere attitudes van het kind.

De kwaliteit van de betrokkenheid is hierbij belangrijker dan de kwantiteit. Vaders blijken een belangrijke voorbeeldfunctie te hebben bij de ontwikkeling van de leesattitude van kinderen. If you educate a father, you educate society.

(DCSF 2008)

8 Partnerschap

Bevorder partnerschap tussen school en ouders

Er wordt veel gesproken over kennis en vaardigheden die ouders moeten bezitten, maar ouderbetrokkenheid en partnerschap tussen ouders en school vraagt niet alleen iets van ouders, maar juist ook van de school. Van belang zijn:

- Een positieve insteek ten aanzien van ouders en ouderbetrokkenheid. De schoolprestaties van tweetalige kansarme kinderen in groep 3 zijn beter als de leerkracht vertrouwen heeft in de ouders. Dit blijkt belangrijker dan andersom.
- Communicatie die wederzijds is. Met één hand kun je niet klappen.
- Een schoolklimaat dat gericht is op de cultuur van alle gezinnen. Kennis over culturen, de omstandigheden waarin gezinnen leven en opvoedingsdoelen is hiervoor noodzakelijk.
- Duidelijkheid over de verwachtingen die er over en weer zijn met betrekking tot de rolverdeling tussen ouders en school. Bij laagtaalvaardige/laaggeletterde ouders is informatie geven via nieuwsbrief en website vaak niet afdoende. Het blijkt effectiever ouders te laten zien wat er op school gedaan wordt en met hen te oefenen hoe ze daar thuis mee aan de slag kunnen (zie ook Succesfactor 5: Concrete activiteiten, modellen en coachen.) Het is hierbij van belang om niet alle anderstalige ouders over een kam te scheren, zie Succesfactor 2. Rekening houden met sociaal-culturele diversiteit is essentieel.

(Bakker e.a. 2013; Booijink 2007; Janssen 2014)

9 Leefgemeenschap

Leg verbinding met de gemeenschap

Een manier om doelgroepouders te bereiken is om in de werving en in programma's professionals en vrijwilligers in te zetten die deel uitmaken van dezelfde doelgroep. Dit levert positieve resultaten op voor de geletterdheid van zowel de kinderen als de ouders.

In veel landen wordt daarom bij de invulling van *family literacy* expliciet gezocht naar verbindingen met de gemeenschap (community). In veel programma's werkt men met vrijwilligers, met bibliotheken, gezondheidscentra, buurthuizen enzovoort. Daarbij sluit men aan op thema's die in die gemeenschap leven, zoals armoede en schuldhulpverlening, gezondheidszorg en obesitas. Een dergelijke aanpak vergroot de betrokkenheid van de deelnemers.

Voor het rendement op de *schoolprestaties* van de kinderen is het essentieel dat in de oudercursussen een verbinding met het educatief thuismilieu gelegd wordt. Uit onderzoek blijkt dat programma's die een link met de gemeenschap maken op langere termijn effecten kunnen hebben op *andere* gebieden dan alleen de schoolprestaties. Bijvoorbeeld op een gezondere leefstijl in gezinnen, meer zelfvertrouwen en minder schooluitval van leerlingen. It takes a village to raise a child.

(National Literacy Trust 2012; Hussein 2009; Unesco 2008)

10 Implementatie

Zorg voor een goede implementatie van het programma

De noodzaak van een goede implementatie van een aanpak of programma lijkt misschien een open deur, maar in de praktijk blijkt dat het hier vaak al mis gaat. Zo worden er onderzoeken gestart voordat het programma goed geïmplementeerd is en getrouw, volgens de bedoeling, in praktijk gebracht wordt. Hoge kwaliteit van implementatie komt dan ook in veel publicaties terug als belangrijke succesfactor, zowel bij programma's voor kinderen als bij cursussen voor ouders of voor beide.

(Doolaard & Leseman 2005-2008; Kagitcibasi, e.a. 2001)

11 Continuïteit

Zorg voor doorlopende leerlijnen met doorlopende aandacht voor de rol van ouders

De effecten van eenmalige activiteiten en korte projecten doven vaak snel uit. Om blijvend resultaat te boeken moet er aandacht blijven voor de taalontwikkeling van kinderen. Vroege interventies en langetermijnonderhoud zijn van belang.

Ouders spelen hierin een belangrijke begeleidende rol. Een doorlopende leerlijn voor kinderen vraagt dan ook om een doorlopende investering in ouderbetrokkenheid van vve tot en met vo en mbo.

(Blok e.a. 2005; Mutsaers e.a. 2012)